

Naisia tieteen huipulta

Riitta Korhonen, Helen Partti, Riitta Saarinen ja Liisa Takala: *Tiedenaisia. Suomalaisia tutkimuksen ytimessä*. Docendo 2019.

Tiedenaisia-kirjan toimittajat Riitta Korhonen, Helen Partti, Riitta Saarinen ja Liisa Takala haluavat omien sanojensa mukaan kertoa kirjallaan tiedemaailman monipuolisuudesta sekä sen upeista tuloksista. Samalla he haluavat myös helisyttää akateemista lasikattoa ja laajentaa perspektiiviä.

Tiedenaisia-kirjaan on valittu viisitoista eri alojen tutkijanaista. Kysymys ei ole alansa ensimmäisistä naisprofessoreista tai tutkimushistorioiden uumenista poimitujen naistoimijoiden esittelystä, vaan naisista, joiden panos tiedeentekemisessä on vahva juuri tällä hetkellä. Esitellyssä eivät tie-

tenkään ole läheskään kaikki menestyneet naispuoliset tutkijat, joten lista olisi voinut olla myös toisenlainen.

Kirjan toimittajista Korhonen, Partti ja Saarinen ovat kukin kirjoittaneet viidestä tutkijanaisesta, lisäksi valokuvaaja Liisa Takala on ottanut jokaisesta esitellystä naisesta tyylikkään ja persoonallisen valokuvan. Kirjassa on myös kuvia tutkijoiden kotialbumeista.

Esitellyt tutkijat edustavat monenlaisia tieteenaloja. Mukana ovat kasviologi Eva-Mari Aro, pienihiukkastutkija Eija Asmi, japanologi Minna Eväsoja, taidehistorioitsija Tuija Hautala-Hirvioja, aivotutkija Minna Huutilainen, vanhuustutkija Maria Jylhä, elintarviketieteilijä Reetta Kivelä, taloustieteilijä Kaisa Kotakorpi, historioitsija Maria Lähteenmäki, terrorismitutkija Leena Malkki, elintarviketutkija Pirjo Mattila, genomitutkija Päivi Onkamo, avaruustutkija Minna Palmroth, syöpätutkija Joy Wolfram ja kulttuuriantropologi Johanna Ylipulli. Tutkijat on esitelty aakkosjärjestyksessä.

Tie tutkijanuralle

Kunkin tutkijan kohdalla on kerrottu hänen tiestään oman alansa huipulle. Osa tutkijoista on lähtenyt päämäärätietoiselle matkalle jo varhain, monelle oma ala ja koko tutkijanura ovat selvinneet vähitellen, joskus monien mutkien ja jopa sattumien kautta. Esimerkiksi Mattila valmistui ennen yliopistouraa laborantiksi ja Kivelä suunnitteli eläinlääkärin uraa. Hautala-Hirvioja toteaa äitinsä tähdentäneen, että naisen on hankittava ammatti, joten maalaistalon tytär hakeutui opettajakoulutukseen.

Osa haastattelusta on ollut kympin tyttöjä ja erilaisista ilmiöistä kiinnostuneita pikkututkijoita jo kouluikäisinä. Joukossa on kuitenkin myös menestyneitä tutkijoita, jotka kertovat olleensa koulussa korkeintaan keskinkertaisia ja

kuuluneensa niihin, joille kukaan ei ennustanut edes yliopistopintoja saati tutkijanuraa. Esimerkiksi Eväsoja kertoo lukihäiriönsä vuoksi olleensa alaluokilla opettajien mielestä tyhmä, laiska ja huolimaton, ja hän arvelee, ettei kukaan odottanut hänestä koskaan tulevan mitään.

Menestyäkseen tutkijana ei tarvitse olla tutkijaperheen lapsi eikä edes akateemisesta kodista. Useimpien tutkijanaisten vanhemmat ovat saaneet paljon vähemmän koulutusta kuin tyttärensä. Monet naisista ovat kuitenkin saaneet kannustusta kotonaan, mutta joukossa on niitäkin, joiden perheissä on oudoksuttu tyttären uravalintaa.

Naisen ura

Onko erilaista olla tiedenainen kuin tiedemies? Varsinaisessa tutkimuksessa eroa tuskin on kovin paljon. Jotkut akateemiset alat ovat kuitenkin edelleen vahvasti miesvaltaisia, ja monilla naisvaltaisilla aloilla miesten osuus kasvaa vahvasti sitä mukaa, mitä ylemmäs hierarkiassa mennään.

Aro kertoo, että hänen kotonaan oli perheen pojille ja tytöille selvästi eri säännöt, ja koulutuksessa panostettiin poikiin. Huutilainen harmittelee, että edelleen usein ajatellaan tyttöjen menestyvän ahkeruuden avulla, kun taas pojan menestys nähdään lahjakkuutena. Hän muistelee myös opiskeluaikojensa esimiehen kannustavaa ohjetta, ettei naisen kannata opetella keittämään kahvia tai kirjoittamaan kirjoituskoneella.

Useat haastatelluista mainitsevat, että erityisesti uran alkuvaiheissa ja kansainvälisissä piireissä nuoren tutkijanaisten piti todistella tutkimustuloksiaan muita enemmän ja joskus saatettiin jopa puhua hänen ohitse. Kaikilla naisilla ei kuitenkaan ole kokemusta, että sukupuoli olisi missään vaiheessa hankaloittanut työskentelyä tai uralla etenemistä.

Jos aikaisemmin naisen piti valita joko ura tai perhe, niin vielä nykyäänkin menestyneiltä naisilta kysellään työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeudesta. *Tiedenaaisia*-kirjassa esitellyistä tutkijoista useat ovat parisuhteessa ja monella on lapsia. Joku mainitsee perheen ja ystävät työn vastapainona, joskus on rentouttavaa vain olla ja tehdä arkisia asioita. Tiedenaisilla on myös monenlaisia harastuksia.

Menestyksekkäs tutkimus

Kirjoittajat toteavat esipuheessaan, että näiden naisten menestys on edellyttänyt ahkeruutta, innostusta omaa alaa kohtaan, löytämisen iloa ja sinnikkyyttä. Rahoituksen saaminen tai tutkimusryhmään pääseminen on usein ollut sitkeän työn tulos. Joskus mukana on ollut onneakin, kun nuori tutkijanalku on ollut oikeassa paikassa oikeaan aikaan.

Rahoituksen saaminen tutkimukseen on nykyisin yhä vaikeampaa. Yliopistoilla ei ole omia tutkimusrahoja, vaan kaikki rahoitus on haettava muualta. Tutkijat kertovat rahoituksen hankkimisesta ponnisteluna tai jopa taisteluna. Joskus rahoituksen saaminen on kuin lottovoitto. Työhön kuuluu myös pettymysten sietäminen, koska kaikille ei rahaa riitä ja virkoja on vähän. Tieteen marginaaliin jää tutkimisen arvoisia asioita.

Joskus yliopistoura voi katketa ilman omaa syytä. Eväsoja työskenteli menestyksekkäästi apurahoilla ja sitten virkaa tekevä professorina, kunnes Helsingin yliopisto lopetti säästösyistä Japani-tutkimuksen pääaineena. Eväsoja ei jäänyt ihmettelemään, vaan lähti laajentamaan perspektiiviään ja koulutautui kokonaan uudelle alalle, terveydenhoitajaksi.

Yliopistomaailma on muutoksessa muutenkin kuin säästöjen etsimisessä. Esimerkiksi Jylhä on tyytymätön nykyisiin yliopistoihin, joita johdetaan hänen sanojensa

mukaan ”kuin suklaatehtaita”, joissa jo etukäteen pitäisi tietää tutkimusten tulokset ja hyödynnettävyys. Hän toteaa, että kun aikaisemmin tutkijat kyselivät toisiltaan, mitä uutta on löytynyt, nykyään kysytään, montako artikkelia olet kirjoittanut ja onko rahoitus järjestynyt.

Monet menestyneet tutkijanaiset työskentelevät uransa aikana sekä yliopistossa että erilaisissa tutkimuslaitoksissa. Nyhtökauran keksijä Kivelä toimii oman yrityksensä teknologiajohtajana. Tutkijanaiset ovat valmiita tarttumaan tilaisuuteen, kun sellainen tulee vastaan, mutta tietävät myös, ettei ihan kaikkeen kannata mennä mukaan.

Inspiraatioksi kaikille

Monet *Tiedenaississa* käsitellyistä asioista pätevät sekä naispuolisten että miespuolisten tutkijoiden kohdalla. Tyypillisesti kirjassa esitellyt menestyneet tutkijat tekevät kansainvälistä tutkimusta, heillä on yhteistyökumppaneita monissa maissa ja he käyvät usein kansainvälisissä konferensseissa esittelemässä tutkimustaan ja vaihtamassa tietoja. Menestyneeseen tutkimukseen kuuluu tavallisesti myös valmius käyttää uusia ja yllättäviä menetelmiä lopputulokseen pääsemiseksi. Monet esitellyt huippututkijat pitävät myös tärkeänä, että he voivat kertoa omasta työstään ja alastaan ymmärrettävästi kotimaiselle yleisölle. Osa heistä kirjoittaa kirjoja, osa esiintyy asiantuntijana mediassa.

Tiedenaisia-kirja kertoo kiinnostavasti viidentoista tiedenaisten elämän ja uran vaiheista. Toisilla ura on edennyt kuin raketti, toisilla tie huipulle on ollut kiemurainen. Jokainen heistä on kuitenkin ollut valmis ja kykenevä murtamaan ennakkokäsityksiä ja luomaan uutta. Esiteltävät tutkijat on valittu edustamaan erilaisia tieteitä ja tutkimusaloja, joten samalla lukija saa käsityksen tiedemaailman ja tieteen tekemisen moninaisuudesta. Lyhyet artikkelit ovat helppolu-

kuisia ja kirjan ulkoasu on erittäin onnistunut. Kirja houkutteleeekin vielä lukemisenkin jälkeen selailemaan sitä yhä uudelleen.

MERJA LEPPÄLAHTI

Kirjoittaja on kulttuurintutkija, tietokirjailija ja kriitikko.